

3 CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCESS

ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ, ҚЫЛМЫСТЫҚ ҮРДІС

УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС

МРНТРИ. 10.83
УДК. 343.241.
LEL K42

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-2-30-39>

ШИДЕМОВ А.Г.,*¹

PhD.

*e-mail: Sh_azem@mail.ru

ORCID ID: 0009-0001-8643-4058

¹Қазақстан Республикасы ИМ

М. Есболатов атындағы Алматы академиясы,
Алматы қ., Қазақстан

ЖАЗАНЫ САРАЛАУ ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҢ АУЫРЛЫҒЫН БАҒАЛАУ ЖАЗА ТАҒАЙЫНДАУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ЖҰМЫС ІСТЕУІНІҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Андатпа

Мақалада жазаны саралау жүйесі және қылмыстың ауырлығын бағалау жаза тағайындау институты жайлы айтылған. Заңнамалық деңгейде қылмыстық-құқықтық салдарлардың шегін анықтау әлдеқайда қиын. Жаза тағайындау институты қылмыстық жауаптылық мақсаттары, жаза түрлерінің жүйесі, жаза тағайындаудың негізгі принциптері, жаза тағайындаудың арнайы ережелері туралы нормалар тобын біріктіреді. Жаза тағайындау институтының жұмыс істеуі әртүрлі санаттағы қылмыстарды санкциялық қамтамасыз ету жүйесіне сүйенеді. Осыған орай, осы институттың негізгі проблемаларының бірі жазаның репрессивтілігінің қылмыстың ауырлығын заңнамалық бағалауға тәуелділігін анықтау болып табылады. ҚК-нің Ерекше бөлігінің баптарының санкцияларындағы жаза түрлерін саралау жүйесіндегі жекелеген қылмыстардың ауырлығын жеткіліксіз заңнамалық бағалау екі себепке байланысты парадокс тудырады. Біріншіден, қылмыстық жауаптылықтың өзге де (жазалауға балама) шараларын қолдануға жасанды түрде кедергілер жасалды, олардың есебінен қылмыскерге түзеу ықпалының мүмкіндіктері кеңейтілуде. Екіншіден, заңда жазаны тағайындаудың арнайы ережелері белгіленген (мысалы, қылмыстардың қайталануы кезінде), онда тек субъективті қасиеттер белгіленеді, олардың есебі дәл осы жерде болжанады. Қылмыстардың сыныптық ауырлығының қолданыстағы құрылымын және оның жазаны тағайындаудың негізгі принциптері мен арнайы ережелерін өзгертуге әсерін салыстыру кезінде біз қазірдің өзінде қозғаған критерийлер дилеммасына сәйкес келетін қайшылықты анықтау қиын емес: іс-әрекеттің қасиеттерін есепке алу – тұлғаның қасиеттерін есепке алу. Іс-әрекеттің қасиеттері мен қайраткердің қасиеттері арасында объективті байланыс бар, бірақ қайраткердің әлеуметтік қасиеттері мен оның қылмысты шешуге бағытталуы қылмыстың ауырлығымен байланысты емес. Сондықтан оның қауіптілігін анықтайтын әрекеттің субъективті қасиеттері (кінә түрінен басқа) қылмыстың ауырлық дәрежесінің санатына әсер ете алмайды.

Тірек сөздер: қылмыстық жаза, мемлекет, қылмыс, жазалау, заңнама, мақсат.

Кіріспе

Жаза жүйесі – бұл заңмен белгіленген, олардың қатаңдық дәрежесіне сәйкес орналастырылған жаза түрлерінің тізімі. Жаза түрін сот заңда бекітілген жаза жүйесі шегінде сайлайды.

Қазақстан Республикасының қолданыстағы ҚК жазаның бес негізгі түрін (40-баптың 1-бөлігі және 2-бөлігі), жазаның үш қосымша түрін (40-баптың 3-бөлігі) атайды.

Жазаның негізгі түрлері:

- 1) қоғамдық жұмыстар;
- 2) айыппұл;
- 3) түзеу жұмыстары;
- 4) бостандықты шектеу;
- 5) бас бостандығынан айыру.

Негізгі жаза дербес тағайындалады және оны басқа жазаларға қосуға болмайды. Негізгі жазалар бір-бірімен біріктіріле алмайды, яғни. бір қылмыс үшін негізгі жазаның бір түрі ғана тағайындалуы мүмкін. Бірнеше қылмыс үшін сотталған кезде бір негізгі (түпкілікті) жаза тағайындалуы мүмкін, қосымша-бірнеше болуы мүмкін. Заң қылмыстық жауапкершілік мақсаттарына қол жеткізуді негізгі жазамен байланыстырады.

Жазаның қосымша түрлері:

- 1) мүлікті тәркілеу;
 - 2) арнаулы, әскери немесе құрметті атақтан, сыныптық шеннен, дипломатиялық дәрежеден, біліктілік сыныбынан және мемлекеттік наградалардан айыру;
 - 3) белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру;
- Қосымша жаза әрқашан негізгіге қосылады және оны дербес тағайындауға болмайды, ол негізгі жазаны нақты сотталушыға жазалау әсерін күшейте отырып жүргізеді.

Заң жазаның аралас түрлеріне мыналарды қамтиды:

- 1) қоғамдық жұмыстар;
- 2) айыппұл;
- 3) белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру.

Аралас жаза – бұл негізгі жаза ретінде ғана емес, сонымен қатар қосымша жаза ретінде де қолданыла алатын жаза.

ҚК-нің 81-бабында он сегіз жасқа дейінгі қылмыс жасаған адамдарға қолданылатын жазаның алты түрі бекітілген:

- 1) белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру;
- 2) айыппұл;
- 3) түзеу жұмыстары;
- 4) қоғамдық жұмыстарға тарту;
- 5) бостандықты шектеу;
- 6) бас бостандығынан айыру.

ҚК-де көзделген жазалардың жартысынан көбі бас бостандығынан айырумен байланысты емес.

Мүліктік жазалар көбінесе қосымша ретінде қолданылды. Мемлекеттік және әскери қылмыстарды алып жүруден мүлікті тәркілеуді кеңейту үрдісі байқалды.

Материалдар мен әдістер

Ғылыми мақаланың әдіснамалық негізі әлеуметтануды, жалпы құқық теориясын, қылмыстық құқық теориясын және қылмыстық іс жүргізу құқығын, сот сараптамасын білудің диалектикалық әдісі болып табылады. Мақаланы жазу барысында логикалық, жүйелік-құрылымдық, нақты-социологиялық және басқа да зерттеу әдістері қолданылды.

Негізгі ережелер

Салыстыру үшін, шет мемлекеттердің қолданыстағы қылмыстық заңнамасында әдетте жазаның екі-бес негізгі түрі қарастырылғанын ескеріңіз. Мысалы, ГФР ҚК 1871 ж. (10.03.1987 ж. ред.) 38-43а бапта бас бостандығынан айыру және айыппұл (ақша және мүліктік) түріндегі жазаны регламенттейді [1]; Испания ҚК 1995 ж. 32-бапта бас бостандығынан айыру, белгілі бір құқықтардан айыру және айыппұл белгілейді [2]; ҚК Польша Республикасы 1997 ж. 32-бапта айыппұл, бас бостандығынан айыру, бас бостандығынан айыру, 25 жылға бас бостандығынан айыру, өмір бойына бас бостандығынан айыру деп аталады [3].

Мұсылмандардың қылмыстар үшін қылмыстық құқығы болады (мысалы, бидғат, бүлік, зинақорлық, тонау) тікелей Құранда немесе Пайғамбардың сүннетінде жаза түрлерін нақты анықтайды. Санаттағы қылмыстар үшін жазаның түрлері: өлім жазасы, өзіне зиян келтіру, бас бостандығынан айыру және қоғамнан шығару. Кисас санатындағы қылмыстар жасағаны үшін (мысалы, өмір мен денсаулыққа қарсы қасақана емес қылмыстар) ақшалай өтемақы («қанды ақша», дийи) немесе кешірім төлеу көзделеді. Бұл жағдайда кінәліге жазаны қолдану жәбірленуші тараптың, яғни қайтыс болған адамның (кісі өлтіру кезінде) немесе жәбірленушінің өзі (мертігу кезінде) мұрагерлерінің қалауына байланысты. Сонымен, жазалану тұрғысынан таазир санатындағы қылмыстар кең судьялардың қалауымен сипатталады: мұнда жазаның кез-келген түріне, соның ішінде өлім жазасына жол беріледі [4]. Қазіргі мұсылман әлемінде соңғы санаттағы қылмыстар үшін өлім жазасы, бас бостандығынан айыру, камшы салу, айыппұл салу, қоғамдық қызметтен кету, бойкот (қоғамдастық өмірінен оқшаулау немесе қоғамнан қуылу) және айыптау сияқты жазалардың түрлері жиі қолданылады.

Түркіменстан Қылмыстық кодексінің 44-бабының 1-бөлігінің а және с тармақтарына сәйкес келтірілген зиянды түзету міндетін жүктеу және белгілі бір жерде тұру міндетін жүктеу жазаның дербес түрлеріне жатады. Олар негізгі және қосымша жазалар ретінде қолданылады (Түркіменстан ҚК 45-бабының 2-бөлігі). Келтірілген зиянды түзету міндеті келтірілген зиянды тікелей жою материалдық және моральдық зиянды өтеу және жәбірленушіден көпшілік алдында кешірім сұрау болып табылады (ҚК 46-бабының 1-бөлігі). Белгілі бір жерде тұру міндетін жүктеу сотталғанды белгілі бір жерде міндетті түрде қоныстана отырып, оның тұрғылықты жерінен шығару болып табылады (ҚК 51-1-бабының 1-бөлігі). Бұл жаза негізгі жаза ретінде бес жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге және қосымша ретінде екі жылдан бес жылға дейінгі мерзімге белгіленеді (ҚК 51-1-бабының 2-бөлігі) [5]. 1999 жылғы ҚК-дегі жазалау жүйесінің моделі сотқа алдымен белгілі бір қылмыс үшін санкцияларда көзделген санкциялардың ішінен неғұрлым жеңіл жаза қолдану мүмкіндігін қарастыруды ұсынады. ҚК 62 бабының 2-бөлігіне сәйкес бас бостандығынан айыру түріндегі жаза қылмыстық жауаптылық мақсаттарына тиісті бапта көзделген неғұрлым жеңіл жазаны қолдану арқылы қол жеткізуге болмайтын жағдайда ғана тағайындалуы мүмкін.

Қылмыстық кодекстің Ерекше бөлігі. Бұл ереже гуманизм қағидатына сәйкес келеді және соттарды қылмысқа кінәлі адамға әділ жаза таңдауға бағыттайды. Кез-келген жеке жаза белгілі бір көлемдегі жазаны көтереді және өзінің функционалды бағытына ие. Сотталғанды қоғамнан оқшаулауға байланысты емес жазалар оны қайта әлеуметтендіруге бағытталған. Қоғамдық жұмыстар сотталғандардың қоғам пайдасына тегін еңбекті орындаудан тұрады, оның түрін қоғамдық жұмыстарды қолдануды жүргізетін органдар айқындайды (ҚК 43-бабының 1-бөлігі). Заң шығарушы жазаның бұл түрін қолданыстағы ҚК санкцияларының 59 үлгісінде бекітеді.

Қоғамдық жұмыстар алпыстан екі жүз қырық сағатқа дейінгі мерзімге белгіленеді және күніне төрт сағаттан аспайтын мерзімге өтеледі. Білім алатын не тұрақты жұмыс орны бар сотталғандар қоғамдық жұмыстарды оқудан немесе негізгі жұмыстан бос уақытында күніне төрт сағаттан аспайтын мерзімде өтейді. Білім алмаған және тұрақты жұмыс орны жоқ сотталғандар қоғамдық жұмыстарды олардың келісімімен төрт сағаттан артық, бірақ күніне сегіз сағаттан артық өтей алады (ҚК 43-бабының 2-бөлігі). Жазаның бұл түрі соттың қалауы бойынша айыппұлға немесе белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыруға қосымша жаза ретінде де қолданылуы мүмкін (ҚК 43-бабының 3-бөлігі).

Қолданыстағы ҚК айыппұл түріндегі жазаны реттей отырып, 1960 жылғы ҚК ережелерін сақтап, оны қолдану тәртібін саралауда алға қадам жасады. Осылайша, айыппұл мөлшері жасалған қылмыстың сипаты мен қоғамдық қауіптілік дәрежесіне және сотталған адамның материалдық жағдайына байланысты үкім шығарылған күні белгіленген базалық шаманың мөлшерін ескере отырып айқындалады және отыздан бір мыңға дейінгі базалық шамалар шегінде белгіленеді. Экономикалық қызметті жүзеге асыруға және қызмет мүдделеріне қарсы бірқатар қылмыстар үшін айыппұл үш-жүзден бес мыңға дейін базалық шамада белгіленеді. ҚК-нің Ерекше бөлігінің әкімшілік преюдициясы бар бапта көзделген өзі жасаған қылмысы үшін адамға тағайындалған айыппұл мөлшері әкімшілік тәртіппен салынатын айыппұлдың ең жоғары мөлшерінен кем болмауы тиіс (ҚК-нің 50-бабы 2-бөлігі). Айыппұлды оны төлеуден жалтару белгілері болмаған кезде өндіріп алу мүмкін болмаған жағдайда, сот үкімді орындау

жүктелген органның ұсынуы бойынша айыппұлды қоғамдық жұмыстармен ауыстырады (ҚК 50-бабының 3-бөлігі).

Осылайша, айыппұлдың жазалау әсерінің көлемін саралау жасалған жағдайдың ауырлығына және кінәлінің материалдық жағдайына байланысты.

Айыппұл тағайындаудың сот практикасы соттар әрдайым материалдық жағдайды, жеке деформация дәрежесін, қылмыстық бейімділікті ескермейтінін көрсетеді. Айыппұл-бұл мүліктік сипаттағы жаза. Айыппұл негізгі және қосымша жаза болуы мүмкін. Негізгі жаза ретінде ол мынадай жағдайларда тағайындалады: 1) баптың санкциясында көзделген кезде; 2) ҚК 70-бабы ережелерін қолдану; 3) жазаның өтелмеген бөлігін неғұрлым жеңіл жазамен ауыстыру (ҚК 91-бабы).

Айыппұлды қосымша жаза ретінде қашан тағайындауға болатындығы туралы мәселені қарастырыңыз. ҚК-нің 50-бабында осы мәселе бойынша нұсқаулар жоқ. Осы баптың 1-бөлігінде тек «айыппұл – бұл осы Кодексте белгіленген жағдайларда сот тағайындайтын ақшалай өндіріп алу» делінген.

Заң шығарушының логикасы бойынша айыппұл қосымша жаза ретінде заңда көзделген жағдайларда ғана қолданылады. Бұдан басқа, ҚК-нің 50-бабының 2-бөлігінде бекітілген айыппұл мөлшерінің шегі оны қосымша жаза ретінде қолданған жағдайда да қолданылуы тиіс. Мұның бәрі соттардың қосымша жаза ретінде айыппұл тағайындауындағы қосымша қиындықтар. Сондықтан, осы мәселелерді «заңда ерекше ескеруді» ұсынатын ғалымдармен келісу керек.

Қосымша жаза ретінде айыппұлды сәтсіз қолданудың сот тәжірибесінен мысал келтірейік. Түзеу жұмыстары – бұл сотталушының мүліктік және еңбек құқықтарын шектейтін жаза. Оның мәні бойынша түзету жұмыстары қоғамдық жұмыстар мен айыппұл элементтерін, кейде бостандық шектеулерін (ашық түрдегі мекемеге жолдамасыз) және айыппұлды біріктіретін «біріктірілген» жаза түрі болып табылады. Сотталған адам, бір жағынан, қоғамдық пайдалы жұмыспен қамтылған – негізгі жұмыс орны бойынша жұмыс істейді, екінші жағынан, мемлекет оның табысынан ай сайын ұстап қалуды жүзеге асырады («айыппұл» бөліп төлеуге).

Әдебиетке шолу

Осы жазаны қолдану нәтижелері бойынша қылмыстардың рецидивтері сот практикасында минималды. Бұл Н. Кондрашко, Ю. Мельникова, С.В. Полубинский, В.В. Тимошенко, Т. Устинованың ғылыми зерттеулерінде де расталған. Мұның бәрі сот практикасында түзету жұмыстарының танымалдылығын түсіндіреді.

Қолданыстағы жазалау жүйесіндегі бас бостандықты шектеу – мазмұны мен қолданылуы бойынша ең даулы жаза түрлерінің бірі.

1960 жылғы ҚК бойынша ол сотталғанды міндетті түрде еңбекке тарта отырып, бас бостандығынан айыруға шартты соттау ретінде белгілі болды (231-бап).

1999 жылғы ҚК-нің 55-бабының бастапқы редакциясында бас бостандығын шектеу сотталғандарды жазаны орындауды жүзеге асыратын органдар айқындайтын орындарда міндетті түрде еңбекке тарта отырып, оларды қадағалауды жүзеге асыру жағдайларында болудан тұрды және алты айдан бес жылға дейінгі мерзімге белгіленді. Алайда, бас бостандығын шектеу кезінде өндірістік процесті ұйымдастыру және сотталғандарды қадағалау мәселесі туындай бастады, бұл сотталғандардың едәуір санының жазадан жалтаруына әкелді.

Қылмыстық кодекстің 55-бабының 3-бөлігінің ережелерінен көрініп тұрғандай, ашық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберіле отырып, бостандықты шектеу оны өтеу шарттары бойынша жазаның негізгісі болып табылады. Ол Беларусь Республикасының азаматы болып табылатын кәмелетке толған еңбекке қабілетті адамға тағайындалуы мүмкін.

Белгілі бір шарттарды белгілеу кезінде ашық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберілместен бас бостандығын шектеу сотқа жазаны өтеу шарттарының осы нұсқасын айқындау құқығын бере отырып, біріншісіне балама ретінде әрекет етеді. Заңдарға сәйкес сот ашық түрдегі түзеу мекемесіне жіберілмей бас бостандығын шектеуді мыналарды ескере отырып тағайындай алады:

- а) кінәлінің жеке басы;
- б) бірлесіп жасалған қылмыстың сипаты мен қоғамдық қауіптілік дәрежесі;
- в) оның тұрақты тұрғылықты жері бар.

Осы жазаны тағайындаудың сот практикасы көрсеткендей, соттар мұндай шараны, әдетте, келесі жағдайларды ескере отырып таңдайды: айыпталушының тұрақты жұмыс орны мен тұрғылықты жері бар, оқиды, шын жүректен өкінеді, кінәсін мойындайды, оң сипатталған, арнайы есепке алынбайды, еңбекке жарамсыз, соттылығы жоқ адамдар, көмелеттік жасқа толмаған, залалдың орнын толтырды, жәбірленушінің пікірі, қылмыс дәрежесі.

Ашық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберілместен бас бостандығын шектеу адамдардың неғұрлым кең тобына, атап айтқанда: сот үкімі шыққан күні он сегіз жасқа толмаған адамдарға; ҚК-нің 55-бабының 5-тармағында аталған адамдарға (тыйым салу жабық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберіле отырып жазаға қатысты) қолданылуы мүмкін. Ашық үлгідегі мекемеге жіберілместен бас бостандығын шектеуді адамдардың екі санатына ғана тағайындауға болмайды (ҚК 55-бабының 4-тармағы):

1) мерзімді әскери қызметтің әскери қызметшілеріне;

2) шетел азаматтарына және Беларусь Республикасында тұрақты тұрмайтын азаматтығы жоқ адамдарға беріледі.

ҚК-нің 44-бабының 1-тармағына сәйкес бас бостандығын өтеудің кез келген шарттарымен шектеуге сотталғандарды, осы баптың 1-тармағында саналанған немесе күндізгі оқу нысанында білім алатын адамдарды қоспағанда, жазаны орындауды жүргізетін органдар мен мекемелер міндетті түрде еңбекке тартады. Қылмыстық-құқықтық әдебиеттегі бұл жазаға деген көзқарас екіұшты. Кейбір авторлар бостандықты шектеу мәртебесін жазаның тәуелсіз түрі ретінде негіздейді. Басқалары оны жазалау жүйесінде қарастыруға болмайды деп санайды. Сотталған адамды еңбекке міндетті түрде тарта отырып, бас бостандығынан айыруға шартты түрде соттау іс жүзінде жаза болып табылатынын атап өткен жөн.

Осылайша, құқық шектеулері бойынша бұл шара заң шығарушы сайлаған терминология бойынша («шартты айыптау») пробация арқылы жазаланады. Сондықтан бостандықты шектеуді тәуелсіз жаза мәртебесіне көтеру қарсылық тудырмайды. Мәселе басқаша – бостандық шектеулерін орындау перспективасында. Мұндай жазаны қазіргі нарықтық экономика жағдайында жүзеге асыру қиын, өйткені ол сотталғандарды жұмыспен және қылмыстық-атқару жүйесінің тиісті қызметімен қамтамасыз ету туралы сөзсіз сұрақтар туғызады.

Ресейлік ғалымдар жазаның бұл түріне сыни және әр түрлі әсер етеді. Мәселен, В. Филимонов бас бостандығынан айыруға байланысты емес жазалардың түрлерін жеткілікті ойластырылмаған саралау туралы және оларды құқықтық реттеудің кемшіліктері олардың қылмыстардың алдын алу функциясын да, қылмыстық құқықты қалпына келтіру функциясын да орындауын айтарлықтай әлсіретуге қабілетті деген қорытындыға келді. Міндетті, түзеу және мәжбүрлеу жұмыстары сияқты жаза түрлерінің атауы «бұл туралы аз айтады: барлық сансыз жұмыс түрлерін орындау міндетті, түзеу және мәжбүрлеу болып табылады». Мәжбүрлеу жұмыстары» өзінің мазмұны бойынша, – дейді автор, – міндетті және түзеу жұмыстары түріндегі жазаларға қарағанда бас бостандығын шектеу және бас бостандығынан айыру түріндегі жазаларға едәуір жақын» [6]. А. Бриллиантов «заңға сәйкес сот үкімді жазалау түріндегі мәжбүрлі жұмыс түріндегі жазаны еркін қабылдамайды» [7]. Ғалым мұны, егер белгілі бір кезеңдер өтсе, сотталушыға мәжбүрлеу жұмыстары тағайындалуы мүмкін деп түсіндіреді (бұл қатаң жаза тағайындалғаннан кейін осы жазаны тағайындауды білдіреді – бес жылдан аспайтын мерзімге бас бостандығынан айыру.). Авторлар Т. Бутенко, М. Петров және О. Татауров даулы құқықтық және соған байланысты заңнамалық коллизиялар туралы айтады. Мәжбүрлеу жұмыстары өзінің құқықтық және әлеуметтік табиғаты бойынша түзеу жұмыстары мен бас бостандығын шектеу элементтерін сотталғанды ашық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберумен біріктіретін сияқты. Мәжбүрлеу жұмыстарының жазалау әсері, ең алдымен, оларды өтеу орнымен анықталады, атап айтқанда: арнайы мекемелерде – түзету орталықтары (ҚАК 55-бабы). Қазақстан Республикасының ҚК жазалау жүйесінде қылмыстың сипатына және оны жасаған субъектінің арнайы белгілеріне байланысты бірқатар жазалар көзделген: белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру, әскери қызмет бойынша шектеу, әскери немесе арнаулы атақтан айыру, мүлікті тәркілеу. Жасалған қадамның сипатына сәйкес келетін жазаларды қолдану И.И. Горелик пен В.В. Марчуктың зерттеулерінде негізделген [8]. Жасалған қылмыстың ауырлығына ғана емес, оның сипатына да сәйкес келетін жаза қылмыскердің түзетілуін қамтамасыз ете алады. Алайда, қылмыстық заңда көзделген жазалардың жекелеген түрлері сотталған адамға тиімді түзету әсері тұрғысынан күмән тудырады.

Заңда мүлікті жалпы есепке алуды белгілеудің және оны кінәлі соттың тағайындауының мәні тұтастай алғанда бірыңғай бірлескен жаза шарасын да, атап айтқанда қосымша жазаны да дараландыруды, сондай-ақ қылмыстық жауаптылық мақсаттарына қол жеткізуді қамтамасыз етуде негізделетіні түсінікті. Санкцияда факультативті тәркілеудің болуы соттың таңдау құқығын қалдыратыны анық: қылмыстың қоғамдық қауіптілігі мен кінәлінің жеке басын ескере отырып, қосымша жаза тағайындау немесе тағайындамау. Алайда, міндетті тәркілеу жазаны дараландыруға ықпал етпейді деп санау тым категориялық және мүлдем әділетсіз болып көрінеді, өйткені бұл жағдайда заң сотқа толық және ішінара тәркілеу арасындағы толық жазаны жекелендіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, заң қылмыстар шеңберіне олардың ерекше (жеке) табиғаты бойынша (сыбайлас жемқорлық, және т.б.) және олар үшін белгіленген санкциялар бойынша міндетті тәркілеуді қолдану мүмкіндігін шектеді.

Осылайша, бөлімдер мен тараулар бойынша міндетті тәркілеу жалпы тәркілеудің үлес салмағының 30%-дан азына ие. Жоғарыда келтірілген дәлелдер оны ҚК санкциясында бекітудің кез келген ауқымында жалпы тәркілеу (міндетті толық – міндетті ішінара; факультативтік толық – факультативтік ішінара) сотқа жасалған іс-әрекеттің ауырлығын және ви-нованың жеке басын ескере отырып, қосымша жазаның осы түрін дараландыруға мүмкіндік береді деген қорытынды жасауға негіз береді. Мұнда тағы бір тәркілеу мәселесіне назар аударған жөн. Қылмыстық жаза ретінде қарастырылып отырған шара заңды түрде сатып алынған мүлікке қолданылады, яғни кінәлі адамның материалдық мүдделері мен басқа отбасы мүшелеріне жанама әсер етеді. Демек, бұл шара қылмыс жасаудағы жеке жауапкершілік талаптарына толық сәйкес келмейді.

Осылайша, заңдылық пен жеке кінәлі жауапкершілік принциптерін, сондай-ақ оны тағайындау кезінде әділеттілік қағидатын сақтау күмән тудырады.

Заң әдебиеттерінде кейбір мамандар жазаның осы түрін қолданудың орындылығын негіздейді. И.Л. Марогулова мүлікті тәркілеуді негізгі жаза ретінде қолдануды ұсынады [10]. Салыстыру үшін, мұндай шешім шетелдегі қылмыстық заңға да белгілі екенін ескеріңіз. Мысалы, 2004 және 2005 жж. енгізілген өзгерістерден кейін Латвия Республикасының Қылмыстық Заңының 42-бабында тек қосымша ғана емес, сонымен бірге негізгі жаза ретінде тәркілеу қарастырылған [11]. Д.В. Шаблинская, керісінше, мүлікті тәркілеу түріндегі жазаның әлсіз тиімділігі туралы және ол қылмыстық жауапкершілік мақсаттарына қол жеткізуге ықпал етпейтіндігі туралы жалпы қорытынды жасайды, өйткені іс жүзінде мүлікті тәркілеу бөлігіндегі үкімдердің 20%-дан аспайды [12].

Заң мүлікті тәркілеуді қолданудағы шектеулерді бекітеді. Біріншіден, ол мүліктік сипаттағы жазаларға: айыппұлға немесе түзеу жұмыстарына қосымша жаза ретінде тағайындалмайды. Екіншіден, ҚК көзделген тізбеге сәйкес сотталған және оның асырауындағы адамдар үшін өмірлік қажетті мүлік тәркіленуге жатпайды (ҚК 48-бабының 5-тармағы): тұрғын үй, пәтер немесе олардың жекелеген бөліктері, егерде сотталған және оның отбасы оларда тұрақты тұрады ма, үй жағдайындағы заттар, ыдыс-аяқ, ҚАК қосымшасында көрсетілген киім-кешек және басқа да мүлік.

Қылмыстық кодекстегі заң шығарушының тәркілеу жағдайларын едәуір шектеуге тырысуы сәтті болып көрінеді. Алайда, бұл мәселенің шешімі таусылмайды. Құқықтық реттеуді одан әрі жетілдіруде жалпы тәркілеуді қолдану аясын тарылту идеясы айыппұлды қолдануды бір мезгілде кеңейтумен біріктірілуі мүмкін. Көптеген елдерде тәркілеуді ақша сомасын өндіріп алумен ауыстыруға рұқсат етіледі (Ресей Федерациясының Қылмыстық кодексінің 104.2-бабының 1-тармағы, Польша Қылмыстық кодексінің 44-бабы, Франция Қылмыстық кодексінің 131-21-бабы және т.б.). Жекелеген мемлекеттерде мүлікті тәркілеумен қатар өзге де мүліктік жазаларды қолдануға жол беріледі. Мысалы, Қырғызстан ҚК-нің 45-бабында үш еселенген мөлшерде келтірілген залалды ақшалай немесе заттай түрде өндіріп алу белгіленеді. Үштік айыптың екі бөлігі жәбірленушінің пайдасына материалдық және моральдық залалды өтеу үшін, үшінші бөлігі – мемлекеттің пайдасына өндіріліп алынады. ГФР Қылмыстық кодексі (StGB) § 43a, 1992 ж. енгізілген және 2002 ж. танылған Германияның Федералдық конституциялық соты ГФР-дің негізгі заңына сәйкес келмейтін мүліктік айыппұл түрінде жаза қарастырды (Vermögensstrafe), бұл әрекетті жасаған адамның мүлкінің құнымен шектелген ақша сомасын төлеуден тұрды. Егер оны орындау мүмкін болмаса, оның орнына сот бас бостандығын айырумен ауыстыратын болған [13]. В.М. Хомич бұл туралы өзінің монографиясында былай деп жазды: «іс жүзінде неміс заң шығарушысы өзінің репрессиялық элементтері бойынша мүлікті тәркілеуге ұқсас жаза енгізді» [14]. Қазіргі уақытта жазаның бұл түрі көптеген мемлекеттердің заңнамасында

сақталған. Жекелеген мемлекеттерде жалпы тәркілеуге (жаза түрі ретінде) Конституциялар (Әзірбайжан, Аргентина, Бельгия, Түркия) тікелей тыйым салады.

Мүлікті тәркілеу қосымша жаза түрі ретінде (немесе жалпы тәркілеу) қылмыс санатына және тағайындалған жаза түріне қарамастан қолданылатын арнайы тәркілеуден ерекшеленуі керек. Арнайы тәркілеу сотталушыға тиесілі қылмыс жасау құралдарын; айналымнан алынған заттарды мемлекет меншігіне мәжбүрлеп өтеусіз алып қоюдан тұрады; қылмыстық жолмен сатып алынған мүлік, осы мүлікті пайдаланудан алынған табыс, сондай-ақ, егер олар жәбірленушіге немесе өзге адамға қайтарылуға жатпаса, қылмыспен тікелей байланысты емес заттар.

Арнайы тәркілеу институты әлемнің көптеген елдерінің қылмыстық заңнамасында қолданылады. Жаза түрі ретінде арнайы тәркілеу Франция мен Жапонияның заңдарымен белгілі. Мысалы, Францияда мұндай жаза қылмыстар, құқық бұзушылықтар және 5-сыныпты бұзушылықтар үшін рұқсат етіледі (Франция ҚК 131-2, 131-6, 131-10, 131-14-баптар). Қылмыстық кодексте жазаның негізгі түрлерінің тізімінде қамауға алу қарастырылған.

Қамауға алу сотталған адамды қатаң оқшаулау жағдайында ұстаудан тұрады және оннан он бес тәулікке дейінгі мерзімге белгіленеді (ҚК 45-бабының 2-тармағы). Өз мәні бойынша – бұл ҚАК ІІІ тарауында регламенттелген ерекше орындау тәртібімен қысқа мерзімді бас бостандығынан айыру: сотталғандар қамау үйлерінде ұсталады (ҚАК 83-бабының 1-тармағы), ұстау шарттары түрмедегі жалпы режимдегідей (ҚАК 86-бабының 2-тармағы). Кез-келген құқықтық жүйенің қылмыстық құқығындағы жазаның дәстүрлі түрі – бас бостандығынан айыру.

Бас бостандығынан айыру – бұл сотталғанды заңға сәйкес соттың айыптау үкімімен анықталған өтеу (орындау) мерзімі мен шарттарына қоғамнан мәжбүрлеп оқшаулаудан тұратын жазаның негізгі түрі. Бұл жазаның мазмұны адамның ең құнды игіліктерінің бірі – оның бостандығынан елеулі шектеулер мен айыру кешені арқылы ашылады. Бас бостандығынан айыру арнайы мекемеде күзетпен және қадағалаумен өтеледі. Бұл жазаның мәні сотталушыны қоғамнан физикалық оқшаулау ғана емес, сонымен бірге басқа құқықтар мен бостандықтардан айыру және шектеулер: қозғалыс еркіндігі, тұрғылықты жерді таңдау, өмір салтын анықтау, еңбек қызметін таңдау және т.б.

АҚШ-тың кейбір штаттарында жазаны тағайындаудың түбегейлі өзгеше тәсілі бар, онда белгісіз үкімдер шығарылады. Сонымен, бас бостандығынан айыру тағайындалған кезде сот тек бас бостандығынан айырудың жалпы шектерін белгілейді (мысалы, 5 жылдан 20 жылға дейін), ал жазаның нақты ұзақтығын арнайы комиссия – шартты түрде мерзімінен бұрын босату жөніндегі кеңес белгілейді. 1877 ж. Нью-Йорк штатында белгісіз үкімдер жүйесі енгізілді, 1922 ж. – 37 штатта, 1970 жылдардың ортасында – 41 штатта § 70.00 сәйкес

Нью-Йорк штатының Қылмыстық кодексі «фелония үшін бас бостандығынан айыру жазасы белгісіз болуы керек» [15]. Осылайша, режим шарттары сотталушының құқықтарынан айыру және шектеу көлемімен ерекшеленеді (мысалы, қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді кездесулердің, сәлемдемелердің, тыйым салулардың, хабарлардың әртүрлі саны, серуендеу ұзақтығы бойынша бірдей емес уақыт, телефон арқылы сөйлесу немесе түзеу мекемесінен тыс жерге шығу құқығын іске асыру мүмкіндігі). Бұл режимде бостандықтың жазалаушы жағы көрінеді. В.Б. Шабанов «режим сотталғанға түзетудің өзге де құралдарын қолдануды қамтамасыз ететін түзеу әсерінің әмбебап және негізгі құралы болып табылады», «режим бір-уақытша дербес функцияларды орындай отырып, сотталғанды басқару мен қайта әлеуметтендірудің педагогикалық тұрғыдан үздік басқа құралдарын қолдану үшін қажетті жағдайлар жасауға тиіс: жазалаушы, жазалаушы, түзеу, түзеу-қамтамасыз ететін, әлеуметтік бақылау (профилактикалық)...», «режимді, ең алдымен, құқық қолданушылар типологиялық сипаттамаларын ескере отырып, сотталғандарды бас бостандығынан айыруға кезең-кезеңімен қайта әлеуметтендіру және әлеуметтік бейімдеу құралы ретінде түсінуі керек». Әрине, режимнің мәнін түсінуге деген көзқарас қолдау мен толыққанды практикалық іске асыруға лайық.

Нәтижелер мен талқылау

Сонымен, біз айтқан бір мәселеге тағы бір рет тоқталайық. Қылмыстық кодексте жазаның үш түрі қарастырылған, оларды орындау кезінде мемлекет сотталғанды қылмыстық-атқару жүйесінен тыс мекемелерге жұмысқа орналастыру туралы өтініш беруге мәжбүр. Бұл-қоғамдық

жұмыстар, түзеу жұмыстары және бостандықты шектеу (ашық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберілмей).

Заң сотталғандарды меншік нысанына қарамастан ұйымдарда, сондай-ақ жеке кәсіпкерлерде жұмысқа тартуға мүмкіндік береді. Біздің ойымызша, егер жазаның орындалуын бақылау мемлекеттік миссия болып табылса, онда тиісті жағдайлар жасауда және жазаны өтеу тәртібін қамтамасыз етуде ең үлкен нәтижеге мемлекеттік меншікке толық немесе ішінара негізделген ұйымдар қол жеткізе алады.

Біріншіден, бұл қылмыстық жауапкершілікті іске асырудың жария сипатына байланысты.

Екіншіден, бұл сот үкімін орындаудың мемлекеттік мүдделері мен тиісті ұйымдардың құрылтайшыларының немесе жеке кәсіпкердің жеке мүдделері арасындағы ықтимал қақтығыстың алдын алуға қызмет етеді.

Қорытынды

Қылмыстық-атқару органдары сотталған адамды жұмысқа орналастыру немесе еңбекті ұйымдастыру мәселелерін шешуі қажет болған жағдай жазаның аталған үш түрі қолданылған жағдайларда туындауы мүмкін. Оны шешуге деген көзқарас саралануы керек деп санаймыз. Жеке меншік нысанындағы ұйымда немесе сотталған адам үкім шығарылғанға дейін жұмыс істеген дара кәсіпкерде өтелетін түзеу жұмыстарына және ашық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберілмей бас бостандығын шектеуге қатысты ең аз өткір мәселе. Бұл жағдайда жұмыс берушінің мүдделері минималды түрде бұзылады.

Жұмыс берушіге қоғамдық жұмыстарды, түзету жұмыстарын орындау кезінде қызметкерді «мәжбүрлеу» немесе сот ашық үлгідегі түзеу мекемесіне жіберусіз бас бостандығын шектеу, жұмыс беруші заңды күшіне енген кезде не тұрақты жұмыс орны жоқ жазаны орындау басталған кезде жұмыс істемейтін адамға тағайындалған жағдай күрделірек болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Уголовный кодекс ФРГ, по сост. на 17 авг. 1999 г. / пер. с нем. – М.: Зерцало, 2000.
- 2 Уголовный кодекс Испании, принят Генеральными кортесами 24 нояб. 1995 г. / под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Ф.М. Решетникова. – М.: Зерцало, 1998.
- 3 Уголовный кодекс Республики Польша, Закон от 6 июня 1997 г. / под общ. ред. Н.Ф. Кузнецовой.
- 4 Есаков Г.А., Крылова Н.Е., Серебренникова А.В. Уголовное право зарубежных стран: учеб. пособие. – М.: Проспект, 2010. – С. 321–334.
- 5 О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Туркменистана и утверждении его в новой редакции, Закон Туркменистана от 10 мая 2010 г. № 104-IV // Уголовный кодекс Туркменистана. – Ашгабад, 2010.
- 6 Филимонов В. Проблемы дифференциации видов наказаний, не связанных с лишением свободы, и ответственности за уклонение от их отбывания // Уголовное право. – 2013. – № 2. – С. 42–43.
- 7 Бриллиантов А. Правовые проблемы применения принудительных работ // Уголовное право. – 2012. – № 6. – С. 17.
- 8 Горелик И.И. Преступления, опасные для жизни и здоровья (поставление в опасность и оставление в опасности): автореф. дис. д-ра юрид. наук 12.00.08. – Л.: Ленингр. гос. ун-т., 1965. – С. 20.
- 9 Марчук В.В. Уголовно-правовые средства обеспечения исполнения обвинительного приговора: автореф. дис. канд.юрид.наук 12.00.08. – Минск: Бел.гос.ун-т., 1996. – С. 14.
- 10 Шаблинская Д.В. Конфискация имущества в уголовном праве. – Минск: Институт радиологии, 2013. – С. 28.
- 11 Цит. по Шаблинская Д.В. Конфискация имущества в уголовном праве. – С. 193–195.
- 12 О практике назначения судами конфискации имущества по уголовным делам, постановление Пленума Верхов.Суда Респ. Беларусь, 23 сент. 1999 г., № 8, в ред. постановления Пленума Верхов.Суда Респ. Беларусь от 29.03.2001 г. № 4. – Минск: Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь, 2015.
- 13 Дуюнов В.К. Дополнительные наказания по советскому уголовному праву: автореф.дис.канд. юрид.наук, 12.00.08. – М.: Акад. наук СССР, Ин-т государства и права, 1985. – С. 18–19.
- 14 Каграманов А.Г. Правовые проблемы назначения дополнительных наказаний: автореф. дис.канд. юрид.наук, 12.00.08. – Ташкент: Акад.наук Узб. ССР, Ин-т философии и права, 1984. – С. 15–16.
- 15 Уголовный кодекс ФРГ / пер. и предисл. А. В. Серебренниковой, Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. – М.: Зерцало, 2001.

REFERENCES

- 1 Uголовный кодекс FRG, по сост. на 17 авг. 1999 г. / пер. с нем. М.: Зерцало, 2000. (In Russian).
- 2 Uголовный кодекс Испании, принят General'nymi kortesami 24 nojab. 1995 г. / под ред. N.F. Kuznecovoj, F.M. Reshetnikova. М.: Зерцало, 1998. (In Russian).
- 3 Uголовный кодекс Республики Pol'sha, Zakon ot 6 ijunja 1997 г. / под obshh. ред. N.F. Kuznecovoj. (In Russian).
- 4 Esakov G.A., Krylova N.E., Serebrennikova A.V. (2010) Uголовное право zarubezhnyh stran: ucheb. posobie. М.: Prospekt. P. 321–334. (In Russian).
- 5 O vnesenii izmenenij i dopolnenij v Uголовный кодекс Turkmenistana i utverzhdenii ego v novoj redakcii, Zakon Turkmenistana ot 10 maja 2010 г. No. 104-IV // Uголовный кодекс Turkmenistana. Ashgabad, 2010. (In Russian).
- 6 Filimonov V. (2013) Problemy differenciacii vidov nakazanij, ne svjazannyh s lisheniem svobody, i otvetstvennosti za ukлонenie ot ih otbyvaniya // Uголовное право. No. 2. P. 42–43. (In Russian).
- 7 Brilliantov A. (2012) Pravovye problemy primenenija prinuditel'nyh rabot // Uголовное право. No. 6. P. 17. (In Russian).
- 8 Gorelik I.I. (1965) Prestuplenija, opasnye dlja zhizni i zdorov'ja (postavlenie v opasnost' i ostavlenie v opasnosti): avtoref. dis. d-ra jurid. nauk 12.00.08. L.: Leningr. gos. un-t. P. 20. (In Russian).
- 9 Marchuk V.V. (1996) Uголовно-pravovye sredstva obespechenija ispolnenija obvinitel'nogo prigovora: avtoref. dis. kand.jurid.nauk 12.00.08. Minsk: Bel.gos.un-t. P. 14. (In Russian).
- 10 Shablinskaja D.V. (2013) Konfiskacija imushhestva v uголовnom prave. Minsk: Institut radiologii. P. 28. (In Russian).
- 11 Cit. po Shablinskaja D.V. Konfiskacija imushhestva v uголовnom prave. P. 193–195. (In Russian).
- 12 O praktike naznachenija sudami konfiskacii imushhestva po uголовnym delam, postanovlenie Plenuma Verhov.Suda Resp. Belarus', 23 sent. 1999 г., No. 8, v red. postanovlenija Plenuma Verhov.Suda Resp. Belarus' ot 29.03.2001 г. No. 4. Minsk: Nac. centr pravovoj inform. Resp. Belarus', 2015. (In Russian).
- 13 Dujunov V.K. (1985) Dopolnitel'nye nakazaniya po sovetскому uголовному pravu: avtoref.dis.kand. jurid.nauk, 12.00.08. М.: Akad. nauk SSSR, In-t gosudarstva i prava. P. 18–19. (In Russian).
- 14 Kagramanov A.G. (1984) Pravovye problemy naznachenija dopolnitel'nyh nakazanij: avtoref. dis.kand. jurid.nauk, 12.00.08. Tashkent: Akad.nauk Uzb. SSR, In-t filosofii i prava. P. 15–16. (In Russian).
- 15 Uголовный кодекс FRG / пер. i predisl. A. V. Serebrennikovoj, Mosk. gos. un-t im. M.V. Lomonosova. М.: Zерcало, 2001. (In Russian).

ШИДЕМОВ А.Г.,*¹

PhD.

*e-mail: Sh_azem@mail.ru

ORCID ID: 0009-0001-8643-4058

¹Алматинская академия МВД

Республики Казахстан имени М. Есбулатова,

г. Алматы, Казахстан

СИСТЕМА ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ НАКАЗАНИЯ И ОЦЕНКА ТЯЖЕСТИ ПРЕСТУПЛЕНИЯ КАК ОСНОВА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНСТИТУТА НАЗНАЧЕНИЯ НАКАЗАНИЯ

Аннотация

В статье речь идет о системе ранжирования наказания и института назначения наказания по оценке тяжести преступления. На законодательном уровне гораздо сложнее определить пределы уголовно-правовых последствий. Институт назначения наказания объединяет группу норм о целях уголовной ответственности, системе видов наказания, основных принципах назначения наказания, специальных правилах назначения наказания. Функционирование института назначения наказания опирается на систему санкционного обеспечения преступлений различных категорий. В связи с этим одной из основных проблем данного института является установление зависимости репрессивности наказания от законодательной оценки тяжести преступления. Недостаточная законодательная оценка тяжести отдельных преступлений в системе дифференциации видов наказаний в санкциях статей особой части УК порождает парадокс по двум причинам. Во-первых, искусственно созданы барьеры к применению иных (альтернативных наказанию) мер уголовной ответственности, за счет которых расширяются возможности исправительного воздействия на преступника. Во-вторых, законом установлены особые правила назначения наказания (например, при рецидиве преступлений), в ко-

торых устанавливаются только субъективные качества, расчет которых предполагается именно здесь. При сравнении существующей структуры классовой тяжести преступлений и ее влияния на изменение основных принципов и специальных правил назначения наказания нетрудно определить противоречие, соответствующее уже затронутой нами дилемме критериев: учет свойств деяния – учет свойств личности. Существует объективная связь между свойствами действия и качествами деятеля, но социальные свойства деятеля и его направленность на разрешение преступления не связаны с тяжестью преступления. Поэтому субъективные свойства деяния, определяющие его опасность (кроме вида вины), не могут влиять на категорию тяжести преступления.

Ключевые слова: уголовное наказание, государство, преступление, наказание, законодательство, цель.

SHIDEMOV A.G.,*¹

PhD.

*e-mail: Sh_azem@mail.ru

ORCID ID: 0009-0001-8643-4058

¹Almaty Academy of the Ministry
of Internal Affairs of the Republic
of Kazakhstan named after M. Esbulatov,
Almaty, Kazakhstan

THE SYSTEM OF DIFFERENTIATION OF PUNISHMENT AND ASSESSMENT OF THE SEVERITY OF THE CRIME AS THE BASIS FOR THE FUNCTIONING OF THE INSTITUTION OF SENTENCING

Abstract

The article discusses the system of differentiation of punishment and the institution of punishment assessment of the severity of crimes. At the legislative level, it is much more difficult to determine the limits of criminal legal consequences. The institution of the imposition of punishment unites a group of norms on the goals of criminal liability, the system of types of punishment, the basic principles of the imposition of punishment, special rules for the imposition of punishment. The functioning of the institution of sentencing relies on a system of sanction support for crimes of various categories. In this regard, one of the main problems of this institution is to determine the dependence of the repressiveness of punishment on the legislative assessment of the severity of the crime. Insufficient legislative assessment of the severity of individual crimes in the system of differentiation of types of punishment in the sanctions of articles of the special part of the criminal code gives rise to a paradox for two reasons. First, artificial barriers have been created to the application of other (alternative to punishment) measures of criminal liability, due to which the possibilities of Correctional influence on the criminal are expanding. Secondly, the law establishes special rules for the imposition of punishment (for example, in the case of recidivism of crimes), in which only subjective qualities are established, the calculation of which is assumed here. When comparing the existing structure of the class severity of crimes and its impact on changing the basic principles and special rules for the imposition of punishment, it is not difficult to determine the contradiction that corresponds to the dilemma of criteria that we have already touched upon: accounting for the qualities of an act-accounting for the qualities of a person. There is an objective relationship between the properties of the action and the properties of the figure, but the social properties of the figure and its focus on solving the crime are not related to the severity of the crime. Therefore, the subjective properties of an act that determine its danger (except for the type of guilt) cannot affect the category of severity of the crime.

Key words: criminal punishment, state, crime, punishment, legislation, purpose.